

TARKA KÖNYVEK
HATODIK SZÁM

**NIELS HOLGERSEN CSODÁLATOS
UTAZÁSA A VADLUDAKKAL**

IRTA: LAGERLÖF ZELMA

FORDITOTTA: TÁBORI PIROSKA

BUDAPEST, 1921
A TARKA KÖNYVEK KIADÁSA

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest : Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2017
Készült az Internet Szolgáltatók Tanácsa támogatásával.
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-963-417-228-4 (online)
MEK-17519

TARTALOM

A Glimming-ház.

A fekete és szürke patkányok.

A gólya.

A patkányfogó.

Két város.

A tengerfenéken.

Az élő város.

Volt egyszer egy kisfiu, Holgersen Nielsnek hívták. Fenn lakott messze északon. Svédországban, Vemmenhög faluban. Tán tizennégy esztendő s nem mondhatnám, hogy valami derék fiu volt. Dolgozni, tanulni nem szeretett, legszivesebben egész nap aludt vagy evett. S mindenféle ostoba tréfát csinált.

Egyszer aztán meg is itta a levét! A szülei templomba mentek s Nielst otthon hagyták, hogy olvassa a nagy bibliát. Nagy nehezen el is szánta magát a kemény munkára, de félszeme mindég másutt járt. Egyszer csak észreveszi, hogy az édesanyja tölgyfaládájának szélén valami furcsa kis emberke telepedett le, s vidáman lógatja lábát a nyitott ládába.

- No, ez csodálatos! Hogy kerül ide ez a kis törpe? És miért van nyitva a láda, mikor pedig édesanyja mindég bezárja? - gondolta. De a másik percben, szokása szerint, már a törpe megtréfálásán járt az esze. Hamar felkapta az ablakpárkányon heverő légycsapót, a törpe mögé osont, egy suhintás s a kis emberke begurult a ládába. No, most mit csináljon vele? A törpe kétségbeesetten könyörgött, hogy bocsássa szabadon s Niels rá is állt, mert mindenfélét ígért cserébe. De amint kifelé mászott, a fiu nem tudta legyőzni pajkosságát és újra vissza akarta taszítani. Hanem ebben a percben valami láthatatlan erő úgy arcul ütötte, hogy megtántorodott s egyik sarokból a másikba repült. Végre összeesett. Mikor újra magához tért, úgy találta, hogy az egész ház meg van boszorkányozva. Akármire nyult, semmit sem ért el, a székre nem tudott felmászni, az asztal lapja elérhetetlen magasságban volt, s mikor a tükörbe pillantott, ijedten látta, hogy a törpe éppen olyan parányivá varázsolta el őt, mint amilyen maga volt.

Most mit tegyen? Legokosabb, ha megkeresi az eltűnt törpét, hogy kiengesztelje. Kiszaladt hát az udvarra, és összejárta minden zugát; de hiába. Az udvar minden lakója, csirke, kacska, liba köréje gyűlt és nevetve csufolódott a póruljárt fiun, aki mindég rosszul bánt velük. S csodálatos, a gyerek pompásan megértette minden szavukat!

S most tünt ki, milyen nagy baj lehet abból, mikor egy gyerek mulatságból minden állatot megkinoz! Akármelyikhez fordult is Niels, hogy segítsenek neki megkeresni a törpét, mindenik elutasította.

Kétségbeesve ült le az udvaron s az eget bámulva azon tanakodott, mit tegyen. Az ég tiszta kékjén vándormadarak repültek. Mindenféle fajta, de ő csak a vadludakat ismerte meg. Azok éppen az udvar felett szálltak s hívták, csalogatták magukkal az udvar szelid libáit.

Az egyik gunár el is határozta, hogy velük tart.

- Várjatok, várjatok, megyek én is, megyek én is! - kiáltotta.

Niels megijedt. Mi lesz, ha édesanyja hazajön, s nem leli a gunárt? Elhatározta, hogy megakadályozza utrakelését. Elfelejtette, hogy milyen kicsiny lett, belekapaszkodott a gunár lábába, - mert feljebb nem ért, - s vissza akarta huzni.

Ebben a pillanatban a gunár felrepült s magával vitte Nielst is a kék levegőbe. Mire észrevette, már oly magasan jártak, hogy le nem ugorhatott többé. Megpróbált hát felmászni a gunár hátára. S ez nagy nehezen sikerült is neki. Megkapaszkodott a puha tollakban, kényelmesen elhelyezkedett a madár hátán.

A vadludak eleinte idegenkedve fogadták a gunárt és furcsa utasát, nem bíztak az erejében. De mikor az kimerülten lezuhant s Niels, - akit az állatok, törpesége miatt, Araszosnak neveztek el, - minden erejét összeszedve a vízhez vonszolta s magához térítette, megbékültek Araszossal is s elhatározták, hogy elviszik magukkal a megerősödött gunárral együtt. Így került Holgersen Niels, a kis Araszos a vadludak közé, Akka vezérlud csapatjába.

A Glimming-ház.

A fekete és szürke patkányok.

Messze északon, Svédország déli részén, melyet Skâne-nak neveznek, közel a tengerhez állott egy hatalmas vár. Csak egyetlen homokkő épület az egész, de az olyan nagy és hatalmas, hogy mértföldnyire ellátszik a sikságon. Csak négy emeletes, de olyan tömör, hogy a közönséges épület olybá tűnik mellette, mint játékház.

A nagy épületnek olyan vastag fő- és válaszfalai vannak és olyan bolthajtásai, hogy belsejében alig fér el valami. Majdnem csupa fal az egész. A lépcsők szűkek, a folyosók keskenyek és szoba is kevés van benne. Hogy a falakat ne gyengítsék, csak igen kevés ablakot hagytak az emeleteken, a földszinten egyet sem. A régi, harcias időkben az emberek éppen úgy megörültek az ilyen biztos menedéknek, mint mi manapság, ha metsző hidegben meleg bundába bujhatunk. De amint azután a háborúk lezajlottak, senkinek sem volt már kedve az ilyen mogorva kőházban lakni. Az emberek elhagyták a nagy Glimming-házat és olyan lakásokba költöztek, ahová szabad bejárása volt a fénynek és levegőnek.

Abban az időben, midőn Niels Holgersen a vadlibákkal utazgatott, a Glimming-házban nem laktak emberek, de azért lakói mégis voltak. A tetőt minden nyárra gólyapár bérelte ki, a padláson bagoly pár huzódott meg, a titkos folyosókon denevérek tanyáztak és a konyha tűzhelyén egy öreg macska rendezkedett be, míg a pincéket néhány száz régi fekete patkány tartotta megszállva.

A patkány nem valami népszerű a többi állat között, de a fekete patkányok e tekintetben dicséretes kivételek. Róluk mindig tisztelettel beszéltek, mert az ellenségeikkel vívott harcban sok kitartást és nagy vitézséget tanusítottak. Valamikor nagyon sokan voltak, de a sok harcban igen megfogyatkoztak. Sok-sok esztendeig a fekete patkányoké volt egész Svédország földje. Minden pincében, padláson, a csürökben és pajtákban, éléskamrában, sütőházban, melléképületekben és istállóknak, templomokban és várakban, szeszfőzőkben és malmokban, szóval minden emberi építményben ők voltak az urak. De már régen kiűzték őket ezekről a helyekről és fajtájukat csaknem egészen kiirtották. Csak itt-ott egy-egy magános épületben élt közülök néhány, de a legnagyobb tömegben a Glimming-házat népesítették be.

Ha egy állatfaj kihalóban van, az rendszerint az emberek büne. De a fekete patkányok pusztulását nem ők okozták. Igaz, küzdöttek ellenük, de az eredmény szóra sem érdemes. Saját rokonságuk, a szürke patkányok népe pusztította el őket. A szürke patkányok később költöztek az országba mint a feketék. Őseik szegény bevándorlók voltak, akik alig száz év előtt egy libiai bárkáról szállottak partra. Két szegény, hontalan, kiéhezett állat, kik életüket a kikötőben tengették, a cölöpök és gerendák között uszkáltak s hulladékon éltek. Sohasem merészkedtek a városba, mely a fekete patkányok tulajdona volt.

De amint szaporodtak, úgy nőtt a merészségük is. Eleinte néhány elhagyott öreg házba költöztek, melyek már lebontásra voltak ítélve s honnan a fekete patkányok kivonultak. Táplálta őket a csatorna és a szemétdomb és mindaz, amit a fekete patkányok megvetettek. Edzettek, és bátrak voltak, kevéssel beérték s pár év alatt úgy elhatalmasodtak, hogy kiűzték a feketéket a városból. Elfoglalták tőlük a padlást, pincét, csüret, kiéheztették vagy agyonharapták őket, mert csöppet sem félték a háborútól. S mikor Malmö az övék volt már, kisebb-nagyobb csapatokban megindultak az egész ország meghódítására. Teljesen érthetetlen, hogy a feketék miért nem álltak össze hatalmas seregbe a szürkéek elűzésére, amíg azok kevesen voltak még. Talán mert annyira bíztak a maguk hatalmában, hogy annak megdőlését el sem tudták képzelni. Nyugodtan ültek birtokaikban, mialatt a szürkéek egyik udvart és falut a másik után

foglalták el tőlük. Kíéheztették, kiirtották őket. Skâne-ban már csak a Glimming-ház volt az övék.

A régi, kőből épült háznak, nagyon erős falai voltak és nagyon kevés patkányjártat vezetett a belsejébe úgy, hogy a feketéknek mindezideig sikerült a szürkék betörését megakadályozni. Évről-évre, éjszakáról-éjszakára folyt a harc ostromlók és védők között, de a feketék fáradhatatlanul örködtek, halálmegvetéssel harcoltak s hála a pompás, régi épületnek, mindig övék volt a győzelem.

Igaz, míg a feketéké volt a hatalom, minden élőlény épp úgy irtózott tőlük, mint ma a szürkéktől.

És joggal. Megtámadták és kinozták a szegény, megkötözött rabokat, halomra gyilkoltak, ha nem volt is szükség rá, ellopták az utolsó répát a szegények pincéjéből, alvó libáknak leharapták a lábát, elhordták a tojásokat és a kis csirkéket, szóval csak rosszat tettek. De most, hogy őket üldözte a balsors, minden bűnüket elfeledték, s mindenki csodálta kitartó ellenállásukat.

A Glimming-ház közelében lakó szürkék minden alkalmat megragadtak a támadásra. Pedig hiszen békében hagyhatták volna a Glimming-házbéli feketéket, mivelhogy az ország többi része ugyanis mind az övék volt már. De ez eszükbe sem jutott. Azt mondták, hogy most már becsület kérdése számukra a végső győzelem. De aki a szürkéket ismerte, tudhatta, hogy ez nem igaz: csak azért izgatta őket a Glimming-ház birása, mert az emberek a régi várat magtárnak használták.

A gólya.

Korán reggel a Vomb-tó jegén alvó vadludakat a levegőből aláhangozó hangos kiabálás ébresztette föl: - Triap-triap. - Triamut, a daru, köszönti Akkát, a vadludat és csapatját. Holnap lesz a Kulla-hegyen a darvak nagy tánca.

Akka kinyujtott nyakkal válaszolt:

- Köszönet és hála, köszönet és hála.

A darvak tovább vonultak, de még sokáig visszahangozott kiáltásuk, amit minden mező és domb fölött megismételtek: - Triamut köszönt, holnap lesz a Kulla-hegyen a darvak nagy tánca. A vadludak nagyon örültek ennek a hírnék. - Olyan csodálatos a darvak tánca? - kérdezte a gunár. - A legcsodálatosabb dolog a világon - felelték a vadludak. - Igen ám, de hova tesszük Araszost, míg mi a Kulla-hegyen leszünk - kérdezte Akka.

- Araszos nem maradhat egyedül - tiltakozott a gunár. - Ha a darvak nem engedik, hogy végignézze a táncot, vele maradok.

- Ember még sohasem látta az állatok tavaszi gyűlését a Kulla-hegyen, - mondta Akka - s én nem merem Araszost magammal vinni. De ezt később megbeszélhetjük, most lássunk táplálék után.

Ezzel a levegőbe emelkedett. Ma is messze lefelé keresett a rókától való félelmében, s éppen a Glimming-ház melletti réten ereszkedett le.

A fiu egész nap egy kis tó partján üldögélt s nádsipját fujta. Rossz kedvében nem beszélt egyik libával sem, haragudott, mert nem mehetett a Kulla-hegyre. Keserves dolog volt, hogy Akka és a többiek nem bíztak benne. Ha egy fiu lemond arról, hogy ember legyen, csak azért,

hogy néhány szegény vadluddal utazhasson, akkor beláthatnák, hogy eszébe sincs elárulni őket, s kötelességük volna minden látni valót megmutatni neki, ami csak módjukban van.

- Majd megmondom nekik a véleményemet - gondolta, de teltek az órák s még sem szólt. Különösen hangzik, de a fiu bizonyos tiszteletet érzett az öreg vezető-lud iránt. Azt már belátta, hogy nem könnyű fellázadni ellene.

Az ingoványos rét egyik oldalán széles kőbástya huzódott végig. Este, mikor a fiu végre elhatározta, hogy szólni fog Akkának, pillantása arra tévedt s csodálkozva kiáltott fel, mire valamennyi lud odanézett. Első pillanatban azt hitték, hogy a bástya szürke kövei keltek lábra s indultak futásnak.

Csakhamar látták, hogy egy csapat patkány futkos ott. Sebesen mozogtak, szorosán egymás mellett, sorjában s annyian voltak, hogy egy időre az egész kőfalat elfödtek.

A fiu akkor is irtózott a patkányoktól, mikor még nagy, erős ember volt. Hát még most, mikor egy-kettő is megkergethette! Hideg rázta, ahogy elnézte őket.

Csodálatosképpen a libák is ugyanezt az irtózást érezték. Nem beszéltek velük s mikor végre eltűntek, úgy borzongtak, mintha iszap került volna tolluk közé.

- Ennyi szürke patkány utban! - mondta Sksi, - ez nem jó jel!

Most akart szólni a fiu Akkának, hogy vigyék magukkal a Kulla-hegyre, de hirtelen egy nagy madár ereszkedett a ludak közé.

Ez a madár mintha testét, nyakát és fejét egy kis fehér libától kölcsönözte volna. De ehhez nagy fekete szárnya, hosszú piros lába s hosszú, vastag csőre volt, mely kicsi fejét lehuzta, mintha mindég levert és gondtelt lenne.

Akka gyorsan rendbeszedte fedőtollait s nyakát többször egymásután meghajtva, közeledett a gólyához. Nem is csodálkozott azon, hogy ilyen kora tavasszal már Skâneban látja, tudta, hogy a gólyaférjek idejében előreszállnak megnézni, nem ártott-e a tél a fészeknek. A gólyamamák csak azután kelnek át a tengeren. Csak azt nem tudta, miért kereste fel őt, mikor a gólyák legszivesebben csak maguk fajtájával érintkeznek.

- Remélem, nincs semmi baj a fészkével, Hosszuláb ur, - szólt Akka.

Most bebizonyosodott annak a mondásnak igazsága, hogy a gólya legtöbbször csak panaszra nyitja a csőrét. S miután akadozva beszélt, még panaszosabbnak hangzott, amit mondott. Sokáig állt ott, csőrét csattogtatva s aztán gyöngye, rekedt hangon kezdett beszélni. Mindenén siránkozott: fészket, mely a Glimming-ház tetején feküdt, szédülták a téli viharok s ennivalót alig talált. Skâne lakói minden birtokától megfosztani készültek. A vadvizeket lecsapolták s a mocsarakat megművelték. El is akarja hagyni ezt az országot, örökre.

Mialatt a gólya így jajongott, Akka, a vadlud, kinek igazán nem volt hova hajtani fejét, csendben ezt gondolta:

- Ha nékem olyan jó dolgom volna, mint Hosszuláb urnak, senki sem hallana panaszkodni. Mai napig szabad és vad madár s az emberek mégis úgy szeretik, hogy eszükbe sem jut rálőni, vagy csak egyetlen tojását ellopni. - De hallgatott. A gólyának csak annyit mondott, hogy kár volna otthagyni a házat, melyen fölépülése óta gólyák fészkeltek.

Most hirtelen azt kérdezte a gólya, látták-e a ludak a Glimming-ház felé vonuló szürke patkányokat. S mikor Akka azt mondta, hogy látták a férgeket, a gólya a bátor fekete patkányokról kezdett mesélni, akik évek óta védik a várat.

- De ma éjjel hatalmukba keritik a szürkék, - sóhajtotta.

- Miért éppen ma éjjel, Hosszuláb uram? - kérdezte Akka.

- Mert csaknem minden fekete a Kulla-hegyre ment, abban bizakodva, hogy az összes állatok ott lesznek. De láthatja, hogy a szürke patkányok itthon maradtak s most gyülekeznek, hogy éjjel, mikor a Glimming-házat csak néhány öreg, gyenge fekete védi, akik arra is erőtlének, hogy a Kulla-hegyre menjenek, betörjenek a várba. Bizonyosan sikerül is nekik, de én olyan sok évig éltem jó barátságban a fekete patkányokkal, hogy semmi kedvem sincs az ellenségeikkel egy házban maradni.

Akka most megértette, hogy a gólyát a szürke patkányok keserítették el, s azért jött, hogy ezt elpanaszolja, de gólyaszokás szerint semmit sem tett a baj elhárítására. - Küldött Hosszuláb ur hirnököt a feketéknek? - kérdezte.

- Nem, - válaszolt a gólya, - de mit is használna? Mire haza érnek, oda van a vár.

- Nem egészen bizonyos Hosszuláb ur - mondta Akka, - ismerek egy öreg vadludat, aki azt a hitványságot szívesen megakadályozná.

A gólya bámulva nézett Akkára, hiszen annak sem csőre, sem karmai nem voltak a harchoz és még hozzá nappali madár, mely a sötétség beálltával azonnal elalszik, míg a patkányok éppen éjjel harcolnak.

De úgy látszik Akka elhatározta, hogy segít a feketéken. Magához szólította Ixit s megparancsolta, hogy vezesse a ludakat a Vomb-tóhoz, és mikor a ludak ellenkeztek, határozott hangon jelentette ki:

- Azt hiszem legokosabb, ha szót fogadtok nekem; oda kell szállnom a nagy kőháza s ha mindnyájan kisérték, az emberek meglátnak és lelőnek. Az egyetlen, akit magammal viszek Araszos. Ő hasznomra lehet, mert jó szeme van és ébren tud maradni éjszaka.

A fiunak éppen makacs napja volt s mikor meghallotta, mit beszél Akka, kinyújtózott, amennyire csak birt s orrát magasra emelve, hátán összekulcsolt kézzel sétált feléje, hogy megmondja neki, eszében sincs a patkányokkal törődni, keressen más segítséget.

Ebben a pillanatban megelevenedett a gólya. Eddig úgy állt ott, ahogy gólyák szoktak, le-hajtott fejjel, csőrét a nyakához szorítva. De most bugyborékoló kacagás hangzott a torkából. Villámgyorsan megragadta csőrével a fiut és néhány méternyire felhajtotta a levegőbe. Ezt a mutatványt többször megismételte, mialatt a fiu sikított s a ludak kiabáltak:

- Mit csinál Hosszuláb ur? Ez nem béka! Ez ember, Hosszuláb ur.

Végre a gólya sértetlenül letette a fiut és így szólt:

- Most visszarepülök a Glimming-házba Akka anyó, valamennyi lakója nagyon szomorú volt, mikor eljöttem. Majd örülnek, ha elmesélem, hogy Akka, a vadlud és Araszos, az emberparány utban vannak megmentésükre.

E szavaknál felemelkedett s kinyújtott nyakkal elszállt olyan sebesen, mint a kilőtt nyíl. Akka jól látta, hogy a gólya mulat rajta, de ezzel nem törődött. Megvárta, amíg a fiu megtalálta fapapucsát, melyeket a gólya lerázott; azután hátára véve őt, a gólya után repült. S a fiu egy szót sem szólt arról, hogy nem akar vele menni, dühös volt a gólyára és csaknem fújt mérgében. Az a piros lábu legény azt hiszi, hogy ő semmire sem jó, mert olyan kicsi, de majd megmutatja neki, milyen legény wemmenhögi Holgersen Niels.

Pár pillanat múlva ott állott Akka a Glimming-házi gólyafészekben. Szép nagy fészek volt. Az egész egy kerékre épült, melyet ág és gyepréteg takart. Régi fészek volt már, sok növény vert benne gyökeret s mikor a gólyamama a középső mélyedésben tojásain ült, nemcsak a szép kilátásban gyönyörködhetett, de örülhetett a vadrózsának és salátának is, mely fészkeben

virult. A fiu és Akka is azonnal látták, hogy itt minden régi rend felfordult, a fészek szélén ugyanis ott ült két pápaszemes bagoly, egy öreg szürke csikos kandur és egy tucat nagyon öreg patkány. Ezek az állatok nem szoktak máskor éppen békésen együtt ülni.

Egyik sem fordult hátra, hogy Akkára nézzen és üdvözölje. Valamennyien egy hosszú szürke csikot bámultak, mely itt-ott feltűnt a még csupasz földeken. A fekete patkányok csendben ültek, látszott rajtuk a kétségbeesés és az a tudat, hogy sem a saját életüket, sem a várat nem tudják megvédelmezni. A két bagoly szemét forgatta és félelmesen, rekedt hangon beszéltek a szürkék kegyetlenségéről, akik miatt el kell hagyniuk fészükét, mert azt hallották, hogy sem a tojásokat, sem a fiatal madarakat nem kimélik. Az öreg, csikos kandur szüntelenül hitte, hogy őt is agyonharapják a szürkék és szüntelenül szidta a feketéket:

- Hogyan lehettetek olyan ostobák, hogy a legjobb harcosokat utnak eresztettétek! - mondta - tudhatnátok, hogy a szürkékben nem lehet bízni, ez igazán megbocsáthatatlan.

A tizenkét fekete patkány nem felelt, de a gólya minden bánata mellett is ráért gunyolódni:

- Nem kell félned Murr kandur, nem látod, hogy Akka anyó és Araszos megérkeztek a vár megmentésére? Bizonyosan sikerülni is fog nekik. Nekem most aludnom kell, amit meg is teszek a legnagyobb nyugalommal és reggelre, mire fölbredek, biztosan egy patkány sem lesz már a Glimming-házban.

A fiu szemével intett Akkának, hogy ha majd a gólya szokása szerint féllábán a fészek szélére állva elalszik, letaszítja onnét. De Akka leintette.

- Baj lenne, ha egy olyan öreg mint én, ennél nagyobb nehézséget is le nem tudna győzni. Ha bagoly anyó és bagoly apó, akik egész éjjel ébren tudnak maradni, vállalkoznak a hirtívésre, még minden jóra fordulhat.

A két bagoly vállalkozott az utra, Akka tehát arra kérte bagoly apót, hogy a kivonult feketéket keresse föl és bírja rá, hogy a lehető leggyorsabban térjenek vissza. Bagoly anyót pedig Flammeához küldte, a lundí dombon lakó bagolyhoz, olyan titokzatos megbizással, hogy ezt csak suttogó hangon közölte vele.

A patkányfogó.

Már éjfél felé járt az idő, mikor a szürkék végre egy nyitott pincenyílásra akadtak. Elég magasan volt a falban, de a patkányok egymás hátára másztak és a legbátrabb közülök beugrott a nyíláson, hogy behatoljon a Glimming-házba, mely oly sok elődjük pusztulását okozta már.

A nyílásban ülő szürke patkány egy darabig támadást várva nyugton maradt. Igaz, a védők főtáborra távol volt, de a várban maradtak sem fogják magukat harc nélkül megadni. Dobogó szívvvel fülelt, de semmi neszt sem hallott. Összeszedte hát bátorságát és a vaksötét pincébe ugrott.

A többi szürke követte vezérének. Valamennyien csendben voltak, készen arra, hogy a feketék valahol lesben állanak. Csak mikor már megtelt velük a pince, merészkedtek tovább. Bár azelőtt sohasem voltak az épületben, könnyen meglették az utat. Rátaláltak a felfelé vezető patkányjáratokra, amit a feketék is használtak. Mielőtt behatoltak a keskeny, meredek járatokba, feszülten figyeltek, félelmetesebb volt nekik a feketék tartózkodása, mintha nyílt harcba szálltak volna velük. Nem mertek hinni a szerencséjükben, mikor az első emeletre zavartalanul feljutottak.

Már a pincében megütötte orrukát a padlón felhalmozott gabona szaga. De az élvezet ideje még nem érkezett el. Gondosan kutatták fel a sötét, üres termeket. Felugrottak a régi várkonyha öreg tüzhelyére s csaknem lezuhantak a legbelső helyiség kutjába. Egyetlen ablaknyílásról sem feledkeztek meg, de fekete patkányra nem akadtak. Mikor már az egész emeletet bejárták, épp ily óvatosan hatalmukba kerítették a másodikat is, fáradságos és veszélyes kapaszkodás után, miközben egyre attól rettegetek, hogy rajtuk üt az ellenség. S bár a buzarakás pompás szaga csábította őket, lelkiismeretesen átnézték a bolthajtásos cselédszobát, hol valaha a harcosok laktak, a tüzhelyet, ablakmélyedéseket s a padló nyílásait, melyeken át régen forró szurkot öntöttek az ellenségre.

De fekete patkányra csak nem leltek. Tapogatózva feljutottak a harmadik emeletre, hol a várur nagy diszterme volt, üresen, csupaszon, mint a régi ház minden helyisége. Söt utat találtak a legfelső emelet egyetlen, üres termébe is. Csak a gólyafészekről feledkeztek meg, hol bagoly anyó éppen most ébresztette fel Akkát azzal a hirrel, hogy Flammea, a rombagoly teljesítette kérését s itt küldi, amit kíván.

A szürke patkányok, miután az egész várat alaposan átkutatták, megnyugodtak. Rájöttek, hogy a feketék elmenekültek s ellenállásra nem is gondolnak. Megkönnyebbülten keresték hát fel a buzahalmokat.

De alig nyeltek le néhány szemet, mikor a várudvarról egy kis sip éles hangja hangzott fel. Felemelt fejjel, nyugtalanul füleltek, néhány lépést futottak, mintha ott akarnák hagyni az ételmet, aztán visszafordultak s tovább ettek.

Ujra felhangzott a sip éles, hasogató hangja s most csodálatos dolog történt. Előbb egy, aztán két patkány, majd egész tömeg ugrált le a rakásokról, otthagya a buzát, futott le, a legrövidebb uton, egyenesen a pincébe, s onnan ki a házból. De még nagy részük visszamaradt. Ezek arra gondoltak, mennyi fáradságukba került a Glimming-ház elfoglalása s nem akarták otthagyni. De ahogy a sip hangja hozzájuk hatolt, menniük kellett. Vad rohamban siettek le a rakásokról, lecsusztak a fal keskeny csatornáin s egymást taposták, hogy hamarabb kijussanak.

Az udvar közepén állott a sipot fújó kis törpe. Egész sereg patkány gyült már köréje, melyek bámulva, megbabonázva hallgatták a hangokat. Minden percben új tömeg érkezett. Csak egy pillanatra vette el szájától a sipot, hogy számfület mutasson nekik s ekkor mintha minden patkány rá akart volna rohanni, hogy agyonharapja. De a másik percben tovább sipolt s újra rabjai voltak.

A törpe megindult s magával csalta őket a valbyi uton. Kanyarogva, majd körben, kerülökkel, árkon, bokron át vezette őket s menniök kellett. Szakadatlanul fújta sipját, amely valami állat szarvából készült. De ilyen kicsiny szarvu állat nincsen a ma élők között. Nem is tudta senki, hogy ki csinálta a sipot. Flammea, a rombagoly, a hindi dóm toronyrepedésében találta. Megmutatta Batakinak, a hollónak s ketten kiderítették, hogy réges-régen olyan ember készítette, aki uralkodni akart a patkányokon és egereken. A holló Akka barátja volt s ő mesélt a vadludnak Flammea kincséről.

S lám, a patkányok csakugyan engedelmeskedtek a sip hangjának. A fiu csak ment, mindaddig míg a csillagok fent ragyogtak s a patkánysereg követte. Sipolt hajnalban, sipolt napfelkeltekor s egyre messzebb vitte seregét a Glimming-háztól.

Mig egyszer csak megjelent a levegőben Hosszuláb ur, csőrébe kapta Araszost s elrepült vele. Tehette, hiszen ezóta hazaérkeztek a feketék, akiket bagoly apó még éjjel értesített. A gólya felvitte Araszost a fészkébe s bocsánatot kért tőle, mert az este kigunyolta. De ennél is jobban örült a fiu Akka dicséretének.

Két város.

A tengerfenéken.

Csöndes, tiszta éj volt. A vadludak nem is kerestek menedéket a barlangok valamelyikében, künn aludtak állva a sziklaparton s a fiu az alacsony, száraz fübe feküdt melléjük.

Ragyogó holdfény világított az éjszakában, olyan erős fénnel, hogy a fiu nem tudott elaludni. Ott feküdt s azon gondolkozott, mennyi ideje is van már távol hazulról. Bizony, már három hete tart az utazás. S eszébe jutott, hogy ma husvét előestéje van.

- Ma éjjel jönnek haza a boszorkányok Blaakullából, - gondolta s magában nevetett. Mert a koboldoktól és sellőktől kicsit félt, de boszorkányokban és varázslókban nem hitt.

Hiszen ha ma este boszorkányok volnának a levegőben, látnia kellene őket. Az ég oly tiszta és világos, hogy a levegőben mozgó legkisebb pont sem kerülheti el figyelmét.

Mialatt így feküdt és gondolkozott, valami szépet látott. Éppen a nagy, kerek holdtányér előtt szállott egy nagy madár. Ugy látszott, mintha a holdból repülne elő. A világos égen szénfeketének látszott a madár s szárnya a holdtányér egyik szélétől a másikig ért. Oly pontosan megtartotta irányát, hogy a fiu előtt a holdra rajzolt képnek tűnt fel. Teste kicsi, nyaka hosszú és vékony s hosszú, vékony lába hátranyújtva. Ez csak gólya lehet.

Pár perc múlva le is ereszkedett melléje Hosszuláb ur. A fiu fölé hajolt s csőrével megtasztotta, hogy felébredje.

A fiu felült. - Nem alszom, Hosszuláb ur, - mondta. - Hogyan lehet, hogy éjnek idején kirepült? És mi ujság Glimming-házban? Akka anyóval akar beszélni?

- Nagyon világos az éjszaka az alváshoz, - felelt Hosszuláb ur. - Azért határoztam el, hogy felkereslek téged, Araszos barátom. Egy halász-sirálytól tudtam meg, hogy ma éjjel itt vagytok.

A fiu nagyon örült, hogy Hosszuláb ur ő hozzá jött. Mindenféléről beszélgettek, mint régi barátok. Végül a gólya azt kérdezte, volna-e kedve a fiunak egy kis lovaglásra a szép holdfényben.

De volt ám! Csak arra kérte a gólyát, hogy napfelkelte előtt hozza vissza a vadludakhoz. A madár ezt meg is ígérte s utra keltek.

Hosszuláb ur megint egyenesen a holdnak tartott. Emelkedtek, emelkedtek, a tenger egyre süllyedt s olyan könnyedén szálltak, mintha usznának a levegőben. A fiu úgy találta, hogy nagyon rövid ideig tartott az utazás s már ismét a földre szálltak. Magános, finom homokkal fedett parton ereszkedtek le. A part mentén futóhomok dombok voltak. Nem voltak magasak, de mégis eltakarták a fiu elől a beljebb fekvő vidéket.

Hosszuláb ur az egyik homokpadra állott, egyik lábát felhuzta s fejét szárnya alá dugta.

- Sétálhatsz itt a parton, - mondta Araszosnak, - mig én pihenek. De ne menj olyan messze, hogy eltévedj.

A fiu egyik dombra akart felkapaszkodni, hogy lássa, mi van mögötte, mikor valami megcsörrent a fapapucsá alatt. Lehajolt s egy rozsdáette pénzdarabot látott. Olyan kicsi és vékony volt már, hogy fel sem vette s továbbbrugta.

Mikor felegyenesedett, meghökkent, mert alig két lépésnyire tőle magas fal meredt, tornyos kapuval.

Mikor lehajolt, még a fénylő, csillogó tenger volt ott s most hosszú, tornyos fal takarta el a vizet. S ahol előbb iszap feküdt, most nagy kapu ásitott.

A fiu káprázatnak vélte mindezt. De nem ijedt meg tőle. Koboldot vagy más félelmes lényt nem látott. A fal és kapu oly pompásak voltak, hogy kedve támadt megnézni, mi van mögötte.

- Látnom kell, mi ez, - gondolta s belépett a kapun.

A kapuboltozat alatt ült az őrség, tarka ruhában, nagy, puffos ujjakkal s hosszú alabárdokkal; kockát vetettek s a játékban elmerülve észre sem vették a mellettük elhaladó fiut.

A kapun túl nagy, szabad, kövezett térre ért. Körös-körül pompás emeletes paloták állottak s hosszú, keskeny utcák nyilottak a térről.

A téren csakugy nyüzsgött a sok ember. A férfiak hosszú, prémbéléses köpenyt viseltek értékes selyemöltönyük felett, struccotollas sapkájuk ferdén ült fejükön, s nyakukon széles aranylánc csüngött. Mindnyájan olyan pompázatos ruhában jártak, mintha királyok lennének.

Az asszonyok magas, csipkés főkötőt és uszályos, szükujju ruhát viseltek. Az ő ruházatuk is diszes volt, ha nem is olyan, mint a férfiaké.

Mindez olyan volt, mintha az édesanya meséskönyvéből szállott volna ki. A fiu alig akart hinni a szemének.

De az asszonyoknál, férfiaknál is furcsább volt a város. Minden háznak diszesen faragott oromzata az utcára nézett s egyik szebb volt a másiknál.

Aki egyszerre ennyi minden ujat lát, nem emlékezhetik mindenre. De a fiu mégis emlékezett később reá, hogy látott ormokat bibliai képekkel diszitve, ormokat, tele olyan mélyedésekkel, melyben faragott alakokat helyeztek el, tarka üveggel diszített ormokat s fehér meg fekete márványból valókat.

Amint így járkált, hirtelen nagy türelmetlenség fogta el.

- Ilyesmit még sohasem láttam s nem is fogok többé látni! - mondta magában, és szaladni kezdett, végig a városon, utcán fel, utcán le.

Az utcák szűkek voltak, de nem sötétek és üresek, mint azok, melyeket utazása közben látott. Mindenütt nyüzsgött a sok ember. Öreg asszonyok ültek az ajtó előtt és fontak, rokka nélkül, csak orsóval. Az üzletek az utca felé sátorszerűen nyitva voltak. Minden iparos a szabad ég alatt dolgozott.

Egyik helyen csukamájolajat főztek, másutt bőrt cserzettek.

Ha ideje lett volna a fiunak, most minden mesterséget megtanulhatott volna. Látta, hogyan készíti a fegyverkovács a paizsot, hogyan illeszt az aranyműves drágaköveket a gyűrűbe és karkötőkbe, hogyan dolgozik az esztergályos, hogyan lesz a finom, vörös bőrből cipő, hogyan sodornak az aranyból fonalat, s hogyan szövö át ezzel a fonállal anyagát a takács. De nem volt ideje megállani. Rohant tovább, hogy mindent megnézhesen, mielőtt újra eltűnnék.

A magas fal az egész várost körülfogta. Minden utca végén rátalált tornyaira és bástyáira. A bástyákon zsoldosok sétáltak csillogó sisakokban és vértetben. Amint körülfutotta a várost, másik kapuhoz jutott. Azon túl feküdt a kikötő és a tenger. Régi divatu, magas bordájú evezős hajókat látott, némelyikbe most rakodták a terhet, mások most kötöttek ki! Teherhordók és kereskedők jöttek-mentek közöttük. Mindenütt élet és tevékenység volt. De itt sem tölthetett sok időt. Visszasietett a városba, a nagy piacra. Ott emelkedett a templom három magas tornyával és mély boltozatos kapujával. A falakat szoborművek borították és micsoda pompa villogott elő a nyitott kapuból: arany kereszték és arannyal diszes oltárok és aranyruhás papok. A templommal szemben felhőkig érő toronnyal és ormokkal diszített ház állott.

Valószínűleg a tanácsház. S a templom és tanácsház között, köröskörül a téren, változatos diszítésű, ormos tetejű házak állottak.

A fiu már elfáradt és kimelegedett a futásban. Ugy vélekedett, hogy a legnevezetesebb dolgokat már látta s most lassan ment tovább. Az utcában, hova most befordult, csupa pompás ruhát árultak. A kis bódék előtt nyüzsgött a sok ember, míg az árusok merev, virágos selyemszövetet, vastag aranybrokátot, színes bársonyt, könnyű csipke- és flórkendőket teregettek szét az asztalon. Előbb, amikor átfutott a városon, senki sem törődött vele. Talán apró, szürke, elrohanó égernek nézték. Most azonban az egyik kereskedő magához intette.

A fiu megijedt és el akart futni, de a kereskedő újból intett, reámosolygott, és pompás selyemdamasztot teregetett ki, hogy odacsalja.

A fiu fejét csóválta: - Soha életemben sem lesz annyi pénzem, hogy csak egy rőfnyit is vehessek belőle - gondolta.

S most minden bódében észrevették. Ahova a fejét fordította, minden árus feléje integetett. Ott hagyták gazdag vásárlóikat és csak ő rá gondoltak. Látta, hogyan futnak a bolt legtávolabbi sarkába, hogy a legjobb áruikat hozzák elő s hogy kezük a nagy igyekezettől reszket.

Amint a fiu tovább ment, a kereskedők egyike eléje ugrott s csodálatos színű szőnyeget és ezüst brokátot terített eléje. A fiunak nevetni kellett. Hiszen láthatta a kereskedő, hogy egy olyan szegény fickó, mint ő, nem vehet ilyen dolgokat. Üres tenyerét mutogatta, hogy békében hagyják.

De a kereskedő egy ujját fölemelte s eléje tolta a szép áruk egész halmazát.

- Talán egyetlen aranyért ide adná mindezt? - gondolta a fiu.

A kereskedő egy kis, megviselt, rossz pénzdarabot vett elő s ezt mutogatta és annyira igyekezett, hogy valamit eladhasson, hogy még néhány sulyos, ezüst serleggel is megtoldotta a rakást.

A fiu átkutatta a zsebeit. Hiszen tudta, hogy nincsen egy fityingje sem, de mégis utána nézett.

Mikor a körülötte álló kereskedők látták, hogy zsebében kotorász, valamennyien áruasztalukhoz futottak, belemarkoltak az arany és ezüst ékszerekbe és feléje kínálták. Azt is megértették vele, hogy egyetlen kis pénzdarabot kívánnak csak fizetésül.

De a fiu kabát és nadrágzsebeit kifordítva mutatta, hogy semmije sincs, s lám valamennyi dúsgazdag kereskedő szeme könnyes lett. A fiut nagyon meghatotta a szomorúságuk s azon töprengett, hogyan segíthetne rajtuk, és eszébe ötlött a rozsdás pénzdarab, amit az előbb a parton látott.

Megfordult és teljes erejéből futni kezdett. Szerencsére ugyanahhoz a kapuhoz ért, amelyiken bejött. Kirohant, s keresni kezdte a rozsdás kis pénzt.

Meg is találta, de mikor megfordult, hogy visszafusson a városba, már csak tengert látott maga előtt. Se kapu, se fal, se örök, se utcák, sem házak, mindenütt csak tenger.

A fiu szeme könnyes lett. Először azt hitte, hogy a szeme káprázik. Milyen szép volt mindaz, amit látott. Őszintén busult, hogy a város újra eltűnt.

Ebben a pillanatban felébredt Hosszuláb ur s odajött hozzá. De Araszos nem is hallotta. A gólya csőrével megcsipkedte, hogy észrevétesse magát.

- Talán te is állva alszol itt - kérdezte.

- Kedves Hosszuláb uram, miféle város volt az, mely az előbb még itt feküdt? - kérdezte a fiu.

- Várost láttál? Hidd el aludtál és álmodtad csak.

- Nem, nem álmodtam, - erősítette Araszos, s elmesélte a gólyának, mit látott.

Most Hosszuláb így szólt: - S én mégis azt hiszem, hogy mindezt csak álmodtad, de nem akarom eltagadni, hogy Bataki a holló, a világ legműveltebb madara, azt mesélte nékem egyszer, hogy valamikor régen egy Vineta nevű város állt itt a parton. Olyan gazdag és boldog volt, hogy pompásabb város tán nem is akadt a világon. De lakói sajnos gögösek és fényűzők voltak. Büntetésből, így meséli Bataki, elborította őket az ár, s a tengerek mélyére süllyedtek. De lakói ott tovább élnek s a város sem pusztul el. Minden száz évben egyszer, egész pompájában fölmerül a tenger alól s egy óráig a földszinén marad.

- Igen, így kell lennie - kiáltott Araszos, - hiszen láttam.

- Ha az óra letelt, megint a tenger alá süllyed, hacsak egy élőlény valamit nem vásárol egyik kereskedőtől ezalatt. Ha neked Araszos bármily apró pénzdarabod lett volna, most itt feküdne Vineta a parton s lakói úgy élhetnének és halhatnának, mint más emberek.

- Hosszuláb ur, most már értem, miért hozott ide az éjszaka. Azt gondolta, hogy én megvált-hatom a várost. Nagyon, nagyon szomorú vagyok, hogy nem sikerült, Hosszuláb ur - mondta a fiú és keservesen sirt. Nem is tudom, melyik volt szomorubb, Araszos-e vagy Hosszuláb uram.

Az élő város.

Husvét másodnapján tovább utaztak a vadludak Araszossal. Gulland felett szállottak. A nagy sziget laposan terült el alattok. Mindenütt templomok és épületek.

A vadludak Araszos miatt választották ezt az utirányt. Két nap óta egészen megváltozott a fiú, ki sem nyitotta a száját. Egyre a csodálatos városra gondolt. Sohasem látott még valami olyan szépet és pompásat és egyre kinozta a gondolat, hogy miért nem sikerült megmentenie. Nem volt érzélgős különben, de most igazán bánkódott a szép épületek és büszke emberek után.

Akka és a gunár megpróbálták meggyőzni, hogy álom vagy káprázat volt az egész, de a fiúval nem lehetett beszélni. Szentül hitte, hogy igazán látta a várost. Olyan szomorúan járt, kelt, hogy utitársai komolyan aggódtak miatta.

Éppen mikor leglevettebbek voltak, tért vissza az öreg Kaksi a csapathoz. A vihar egész Gullandig sodorta, s köröskörül repülte a szigetet, amíg néhány varjútól megtudta, hogy utitársai a kis Karbly szigeten vannak. Mikor hallotta mi baja Araszosnak, így szólt:

- Ha egy régi város miatt busul Araszos, akkor hamar megvigasztalhatjuk. Jőjjetek csak velem egy helyre, ahol tegnap jártam. Meglássátok, nemsokára vidám lesz megint.

S a vadludak utra keltek Kaksi vezetésével. Bármilyen szomorú volt is a fiú, szokása szerint a vidéket bámulta. Olyan volt a sziget, mintha valamikor magas, meredek szirt lett volna. Aztán valamiképpen lapossá lett, mintha valaki egy nyújtófával lehengerelte volna. Persze, nem lett egészen síma. A parton több helyen látott magas, fehér mészfalakat barlangokkal és szikla-oszlopokkal. De legtöbb helyen sík volt s partja szeliden lejtősödött a tenger felé.

Szép, békés vasárnap délután volt. Szelid, tavaszi idő, a fákat duzzadt bimbók, a rétet tavaszi virágok bontották. A nyárfa hosszú, vékony ágai integettek s a házak előtt a kis málnabokrok egészen zöldek voltak már.

A meleg idő kicsalta az embereket, s az utakon és udvarokon játszottak, de nemcsak a gyerekek, hanem a felnőttek is. Kövekkel dobáltak célba, s olyan magasra dobták a labdát, hogy csaknem elérte a vadludakat. Olyan vidám volt a felnőttek játéka, hogy a fiu szivből örült volna neki, ha nem lett volna ilyen nagy bánata.

Nagyon szép volt az utazás. Valami csengés-bongás volt a levegőben. A kis gyerekek körbe játszottak, és énekeltek. Egy csomó ember, piros és fekete ruhában, egyik dombon ült gitározva és trombitálva. Másik csapat ember kirándulásról jött vissza és egyik dalt a másik után énekelték, amíg csak hallotta őket.

Ha a fiu előtt később Gulland-ot emlegették, mindjárt játéokra és énekekre kellett gondolnia. Sokáig ült így s bámult lefelé. Hirtelen elcsodálkozott. Elhagyták a sziget belsejét s a nyugati parton szállottak. A nyílt kék tenger terült el előttük. De a fiu nem a tengert bámulta, hanem a parton meredő várost. A nap már alacsonyán állott, s a város falai és tornyai, a templom és az oromzatos házak feketén váltak el a világos alkonyi égtől. Ezért nem látott mindjárt tisztán közéjük s pár pillanatra azt hitte, hogy éppen olyan pompás város, mint amelyet husvét éjjelén látott.

De nemsokára látta, hogy különbözik a tengerfenéki várostól. Olyan volt a különbség, mintha egyik nap biborban és aranyos ruhákban látunk egy embert, másnap pedig rongyokban.

Ez a város is olyan lehetett valamikor, mint a másik. Ezt is tornyokkal, kapukkal diszitett fal vette körül. De a tornyoknak hiányzott a teteje, üresen, kopáran meredtek. A kapukon nem volt kapuszárny, hiányoztak az örök és zsoldos katonák. Mind a ragyogó pompa rég eltűnt, csak a csupasz, szürke kőváz maradt meg. Ahogy tovább repültek a város fölött, látta a fiu, hogy nagyrészt kicsi, alacsony házakból áll, csak itt-ott maradt egy-egy templom és oromdiszes ház a régi idők emlékéül. Az oromdiszes házak fala is fehérre volt meszelve minden dísz nélkül, de a fiu még az elsülyedt városból emlékezett, hogyan voltak diszítve azelőtt szobrokkal és fekete, fehér márvánnyal. S épp így a régi templomoknak hiányzott a teteje és belül kopárak és üresek voltak. Padlóiból fü nőtt s a falakat és üveg nélküli ablaknyílásokat befutotta az örökzöld. S ő mégis tudta, milyen képük volt azelőtt, hogy a falakat szobrok és festmények borították, s hogy az aranydiszes oltár előtt aranyruhás pap járkált.

Azt is tudta, hogy a keskeny, most csaknem üres utcákban azelőtt szép, büszke emberek tömege hömpölygött s hogy az utakat, mint óriási műhelyeket, munkások töltötték meg.

De azt nem látta Holgersen Niels, hogy a város ma is különös és szép. Nem látta sem az otthonos házacskát a hátsó utcákban, fekete falával, fehérre festett gerendáival és a piros muskátlival ablakában. Sem a sok szép kertet és fasort, sem a zölddel befuttatott romok szépségét. Szeme annyira telve volt még az eltűntnek pompájával, hogy a meglevőben semmi jót sem látott.

A vadludak többször elrepültek a város felett, hogy Araszos mindent jól láthasson. Végül egy romtemplom udvarában ereszkedtek le éjszakai pihenőre.

Alváshoz készültek. Araszos ébren bámult a leomlott boltozaton át az alkonyi égre. Azon gondolkozott, hogy most már nem fog azon busulni, hogy nem tudta megváltani a másik várost. Nem, nem akarta meggyászolni többé! Hiszen ha amaz nem sülyedt volna el a tengerben, rövid idő alatt emennek sorsára jut. Az sem győzhette volna le az időt s most tetőtlen templomai, disztelen házai és kopár utcái lennének, mint az élő városnak. Akkor már jobb, ha minden pompájával rejtve marad, ott, ahol van.

- Jól van úgy, ahogy van. Ha hatalmam volna reá, sem váltanám meg - gondolta. S nem szomorkodott többé.

És sok fiatal gondolkozik így. De ha az ember megöregedett, szivesebben látja a szürke valóságot, mint a rég letűnt mesevilágot.

**

A vadludak egész nyáron át uton voltak. Bejárták Svédország minden részét, föl, egészen a hó és jég birodalmáig, ahol a lappok népe lakik. Araszos mindenütt velük tartott, nagyon sok kalandot élt át, emberi eszével és szívével sok állat életét mentette meg, segített a bajba jutottakon, megszerette, megismerte őket. De amint közeledett az ősz, egyre jobban elfogta a honvágy. Szerencse, hogy a vadludak is délfelé vették utjokat s még mielőtt a tél beállt, megérkeztek Vemmenhögbe. S mert Niels lélekben megjavulva tért haza, amint az otthon küszöbére lépett, megszűnt a varázs s ő régi alakjában, de még megerősödve ölelhette át szüleit, akiket az érte való aggodás nagyon megtört.

Fájó szívvel vett búcsút a vadludaktól, akik hosszú, tengeri utjukra készültek, hogy tél beállta előtt délvidékre jussanak.